

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-447-4-28>

LEGISLATIVE ENVIRONMENT AND MODERN TRENDS IN ENERGY CONSUMPTION IN THE EUROPEAN UNION

ЗАКОНОДАВЧЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Основи для широкомасштабної лібералізації та інтеграції енергетичних ринків Європейського Союзу, які ми спостерігаємо сьогодні були закладені ще у 1990-ті роки. Цей період характеризувався значними законодавчими реформами, спрямованими на відкриття національних енергетичних ринків, стимулювання конкуренції та забезпечення більш безпечного та ефективного постачання енергії.

Початкові кроки до лібералізації енергетичного ринку почалися з прийняття ключових директив. Директива про ринок електроенергії 1996 року була проривним кроком, що вимагала відокремлення діяльності з виробництва, передачі та розподілу в секторі електроенергії [1]. Ця директива мала на меті розірвати монопольні структури та створити конкурентне середовище, де нові учасники могли б конкурувати з існуючими підприємствами. Таке законодавче рамкове положення також передбачало створення незалежних регулювальних органів для нагляду за ринком, забезпечуючи справедливий та недискримінаційний доступ до електричних мереж.

На основі цього імпульсу була прийнята Директива про ринок газу у 1998 році, яка розширила схожі принципи на сектор природного газу [2]. Ця директива була ключовою для відкриття газового ринку, вимагаючи відокремлення діяльності з постачання та передачі та забезпечуючи прозорий та недискримінаційний доступ до газових мереж. Метою було відтворити успіхи реформ на ринку електроенергії, стимулюючи конкуренцію та знижуючи ціни для споживачів.

Відокремлення діяльності з виробництва та передачі було важливим кроком для запобігання монопольним практикам та заохочення нових ринкових гравців. Це призвело до зростання конкуренції, яка, у свою чергу, сприяла інноваціям, підвищенню якості послуг та результату у більш конкурентних цінах для споживачів [3].

Інший критичний аспект цих реформ полягав у прагненні інтегрувати національні енергетичні ринки в єдиний ринок ЄС. Це включало покращення транскордонної співпраці між операторами систем передачі (ОСП) через ініціативи, такі як створення Європейської мережі операторів систем передачі для електроенергії (ENTSO-E) і газу (ENTSO-G) [4]. Ці мережі були інструментальними у сприянні вільному потоку електроенергії та газу через кордони, оптимізації розподілу ресурсів та покращенні безпеки постачання.

Прийняття Третього енергетичного пакету у 2009 році стало критичним стрибком уперед у процесі лібералізації енергетичного ринку ЄС. Він побудований на попередніх директивах, вводячи заходи для додаткового забезпечення незалежності операторів систем передачі (ОСП) від інтересів у виробництві та постачанні. Це було важливим для запобігання конфліктам інтересів і забезпечення рівних умов для всіх учасників ринку [5].

Третій енергетичний пакет також заснував Агентство зі співпраці енергетичних регуляторів (ACER) та посилив ролі ENTSO-E та ENTSO-G. Ці установи були ключовими у посиленні регуляторного нагляду, сприянні транскордонній співпраці та інтеграції національних ринків в єдиний європейський енергетичний ринок. Націленість пакета на регуляторну гармонізацію та інтеграцію ринків мала на меті створити більш конкурентний та ефективний енергетичний ринок, що приносить користь споживачам по всьому ЄС.

Контекст цієї доповіді є частиною більш глибокого дослідження впливу чинного законодавчого середовища ЄС на енергоспоживання, а також енергоефективність. Ці законодавчі норми спрямовані на безпосереднє чи опосередковане підвищення рівня енергоефективності в різних секторах економіки, таких як домашні господарства, сфера послуг, транспорт та промисловість. Основні горизонтальні політики на європейському рівні включають Директиву з енергоефективності, Директиву про енергетичну ефективність будівель, пакет «Чиста енергія для всіх європейців»,

Директиву з екодизайну, Регулювання з маркування енергії, Директиву про створення системи торгівлі викидами в ЄС, Регулювання про розподіл зусиль, Директиву з відновлюваних джерел енергії, Директиву про промислові викиди та Регулювання щодо викидів CO₂ новими легковими автомобілями. Ці ініціативи доповнені національними політиками та заходами, описаними у Національних планах дій з енергоефективності та інтегрованих національних енергетичних та кліматичних планах.

У період з 2000 по 2019 рік Європейський Союз зумів знизити загальне енергоспоживання на 4,2% у сфері первинної енергії та на 0,8% у кінцевому споживанні [6]. Це зниження супроводжувалося падінням енергетичної інтенсивності та енергоспоживання на душу населення, що сприяло підвищенню глобальної конкурентоспроможності. Попри позитивну тенденцію до 2014 року, коли було досягнуто цілей на 2020 рік, встановлених Директивою з енергоефективності щодо кінцевої енергії, тенденція змінилася на протилежну. Після 2014 року спостерігалось річне зростання споживання енергії. Найвищі показники первинного та кінцевого енергоспоживання за вивчений період були зафіксовані у 2006 році, а найнижчі – у 2014 році.

Фінансові та економічні кризи, а також подальший економічний розвиток спричинили значні зміни в динаміці та темпах зростання різних економічних секторів у державах-членах ЄС. На відміну від інших економічних секторів, транспорт і послуги збільшили своє кінцеве енергоспоживання за аналізований період на 11% та 20% відповідно. Споживання енергії в житловому секторі знизилось на 5%, а промислове споживання знизилось значно більше – на 15%. Очікується, що тенденція зростання споживання енергії в третинному секторі продовжиться через триваючий процес терціаризації в ЄС та через збільшене використання електрики в ІТ-секторі та дата-центрах [7]. У житловому та третинному секторах попит на енергію залежить від погодних та кліматичних умов, проте на споживання впливає багато додаткових факторів, включаючи економічні умови, населення та зайнятість, ціни на енергію, характеристики будівель або соціальні та культурні причини. Спад у промисловості був значною мірою обумовлений, серед іншого, фінансовою та економічною кризою та процесом деіндустріалізації. У промисловості споживання енергії головним чином залежить від промислового виробництва та економічного

розвитку, тоді як у транспорті – від цін на паливе, парку транспортних засобів та обсягів перевезення пасажирів і товарів.

Що стосується еволюції міксу джерел енергії, важливо відзначити тенденцію до електрифікації, особливо у житловому та третинному секторах, частково через збільшення попиту на електричні прилади та теплові насоси, розвиток великих дата-центрів та зростання нових інформаційних та комунікаційних технологій [8]. Крім того, за аналізований період спостерігалася значна проникнення відновлюваних джерел енергії. Навпаки, використання нафтопродуктів, природного газу та твердих викопних палив як джерел енергії поступово знижується.

Законодавче середовище ЄС та його вплив на енергоспоживання відіграли ключову роль у змінах динаміки споживання енергії з 1990-х років. Реформи, які стимулювали конкуренцію та ефективність, включаючи розмежування діяльності у сферах виробництва, передачі та розподілу, сприяли зниженню загального енергоспоживання від 2000 до 2020 року.

Література:

1. European Commission. (1996). Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity. *Official Journal of the European Union*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31996L0092>
2. European Commission. (1998). Directive 98/30/EC of the European Parliament and of the Council of 22 June 1998 concerning common rules for the internal market in natural gas. *Official Journal of the European Union*. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31998L0030>
3. Jamasb, T., & Pollitt, M. (2005). Electricity Market Reform in the European Union: Review of Progress toward Liberalization & Integration. *The Energy Journal*. Available at: <https://www.iaee.org/en/publications/journal.aspx>
4. European Commission. (1999). European Network of Transmission System Operators for Electricity (ENTSO-E) and Gas (ENTSO-G). Publications Office of the European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51999DC0141>
5. European Commission. (2011). The Third Energy Package. Publications Office of the European Union. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32009L0072>
6. Eurostat Database [Online], Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

7. F. G. Benoît Desmarchelier, “Endogeneous growth and environmental policy: are the processes of growth and tertiarization in developed economies reversible?,” *Journal of Evolutionary Economics*, Springer Verlag (Germany), vol. 23 (4), pp. 831–860, 2013. <halshs-01133852>.

8. N. Labanca, P. Bertoldi and B. Hirl, “The electricity consumption of household appliances in the European Union and the effects of existing EU energy efficiency policies on its evolution,” European Commission, Joint Research Centre, Institute for Energy and Transport (IET), Luxembourg, 2013.